

BİRİNCİ VƏ SONUNCU MAHİR QARAYEV

(MAHİR QARAYEVİN 60 yaşına)

VAQIF YUSİFLİ

**O şairdir.
O tərcüməçidir.
Hər ikisində mahirdir.**

**Mahir Qarayev altmış il öncə Göyçay-
da dünyaya gəlib. Həbibinin, Rəsul Rzanın,
Ənvər Məmmədخانının, Əli Kərimin
doğulduğu torpaqda.**

Universitetin filologiya fakültəsini bitirib.
Müxtəlif redaksiyalarda, nəşriyyatlarda iş-
ləyib. Hələ ki qələmiylə dolanır.

Mən onu otuz ildir tanıyıram. Dost deyilik,
amma bir-birimizə hörmətimiz Göyçay
çinarları kimi köklüdür.

Əlli yaş olanda "Tənhalıq" (şeyrlər, poetik
silsilələr, tərcümələr) kitabı çapdan çıxıb.
Kitabın üz qabığında "birinci və sonuncu
kitab" sözləri yazılıb.

Doğrudan da Mahirin bu on ildə yeni bir
kitabına rast gəlməmişəm. Təbii ki, Mahir
Qarayevin yaradıcılığı əlli yaşın tamamında
bitib-tükənmiş. Yenə şeir yazır, tərcüməylə
də məşğul olur. Amma o bircə kitab Mahir
Qarayevi tanımaq, duymaq və qiymətləndirmək
üçün kifayət edər.

"Dünyada bəlkə ən sevmədiyim iş - şeirlərimi
çapa verməkdir. Elə bu səbəbdən bir-iki qəzet-
jurnalda indiyəcən beş-üç şeir çap etdirsəm
də, heç bir kitabımı nəşriyyatda təqdim
etməmişəm, mənim fikrimcə, şairin kitabı
özündən sonra çıxsa yaxşıdır!". Elə bir şeirində
də yazır ki:

**Şeyrlər yazıram çap olunmasın-
Sən mənim halıma acıma, dostum!
Şeyrlər dünyanın dərini yazar,
dərnlər tapışarlar, arxalaşarlar;
Hər şeir şairin qəbrini qazar;
islam qəbirləri-Nəsimiləşər,
ispan qəbirləri-Lorkalaşarlar.
Hər şeir Hadinin qəbrini qazar-
qəbirlər bir ucdan Hadiləşərlər...**

Mahir Qarayevin bütün şeirlərində məhz
tənhalıqdan gələn səslər, nidalar, bəzən də
pıçıltılar eşidilir. Olsun ki, onun heç birinin
şeirinə adında "tənhalıq" sözü işlədilməsin.
Amma tənhalıq onun şeirlərinin ruhundadır.

Böyük insan mühitində onlarla, minlərlə
adamlarla ən səmimi ünsiyyətdə ola bilərənsən,
amma yenə, təklikdə tənhalıq içində yaşarsan.
Amma "tənhalıq boşluq deyil, səni gözləyən
varsa" (Əli Kərim). Mahir Qarayevin tənhalıq-
ında da boşluq, ümitsizlik yoxdur. Bəs nə var?
"Ayrılığın yaratdığı dərya kədəri, bir qəlbin
inləyən Xirosi-

mas"ı. Məncə, Mahirin "Yağış həsrəti" şeiri
tənhalıqın rəsmi təqdim edən bir şeirdir:

**O yay axşamı
Yağış həsrətiylə yanırıdı hamı!**

**Yanırdı dünyanın torpağı, daşı,
Göylərin yalanı, düzü yanırdı;
Ağlaya bilən gözünün yaşı,
Ağlayanmayanın gözü yanırdı.**

**Səssiz hönkürdü gəndə bir qadın.
Yağış həsrətiylə hamı yanırdı.**

Mahir hissələr, duyğular şairidir, bu hissələr,
duyğular onun şeirlərində müxtəlif asosiasiyalar
doğurur - sözlər, ifadələr poetik rənglərə
bürünür. Mən onun "Bir cüt səsin nağılı"
silsilə şeirlərində indinin özündə belə orijinal-
lığını itirməyən təzə təşbehlər, metaforalar
gördüm. Müasir şeirin klassik şeirdən irs qalan
cövheri, dadı-duzu bunlar deyilmi? Həm də
nağılın modern mənada poetikləşdirilməsini
Mahirin şeirlərində izlədim.

Bu - Günayın nağılı. "O gecə özü boyda
atəş idi, köz idi. O gecə ta sübhəcən kəsilmədi
göz yaşı. O gecə bir Günaydı, bir də ki, Ay
ışığı" Və birdən müharibə - "hər süfrədə
çörək kəsdirdi-doğmalaşdı müharibə".
Amma Günayın "nağılı" bitmir. Mahir insan
həsrətinin faciəsini "nağıllaşdırır". Nağıl
süjeti tragik bir sonluqla bitir:

**Günay yatdı-
bəd yuxudan üzülməyə
Seymur yatdı-
gen sinəsi dəlik-dəlik.**

**Sübh erkəndən Günay qalxdı,
qalxdı onu gözləməyə.
...o qalxmadı...
...həmişəlik...**

Mənim o kitabda ən çox bəyəndiyim
"Tənha kəndin payızı" silsiləsindən qələmə
aldığı beş şeir oldu. Bu beş şeirdə doğrudan
tənha bir kəndin qəmli, bir az nostalji doğuran
romantik mənzərəsini seyr elədim. Təkcə buna
görəmi? Yox! İlk növbədə, Mahirin şeir
mədəniyyəti xüsusilə nəzərə çarpır, dilimizin
poeziyasını yaratdığı, təbiətlə bağlı duyğularında
rəssamlığa, peyzaja meyl etdiyi və bənzərsiz
lövhələr yaratdığı üçün. Tonqal haqqında deyir ki:

**Payız axşamında
tonqal başında
Gözündən-qaşından öpdüyüm sona!
Gözündən-qaşından öpüb, sonra da**

**Ömründən yel kimi öpdüyüm sona!
Yağış haqqında deyir ki:**

**Bu yağış-gül yağış, gülləmə yağış,
Bu yağış-min ildi belə yağmamış!
Bu yağış yarpağın, gülün, çiçəyin
asar sığmasını qulaqlarından:
Suları qurumuş gölməçələrin
açar kor gözünü, açar durmadan!**

Mahir Qarayevi istedadlı bir tərcüməçi kimi
tanıyıram. Həmin o kitabda Mahirin

M.Y.Lermontovdan, R.M.Rilkedən, A.Axmatovadan,
S.Yesenindən, B.Pasternakdan, O. Mandelştamdan,
M.Svetayevadan, F.Lorkadan, V.Nezvaldan, A.Voznesenski-
dən, O.Süleymanovdan gözəl tərcümələri var.
Həm orijinalını verir, həm də öz tərcüməsini.
Mahirin şeir tərcümələri orijinala tutuşduranda
həm dəqiq, həm də poetikdir. M.Svetayevadan
etdiyi bir şeir tərcüməsini nümunə gətirirəm:

**Günəş-təkdir.
Amma addımlayır şəhərbəşəhər.
Günəş-mənimkidir,
Mənimkidir, onu kimsəyə verməm.**

**Nə bircə saatlıq, nə bircə anlıq.
Heç kəsə! Heç zaman!
Qoy əbədi gecə sonsuz qaranlıq
Bütün şəhərləri məhv etsin tamam!**

**Əlimə götürürəm!-
dünyanın boynuna dolanammasın.
Əlimə götürürəm!-
içim də, çölüm də oda qalansın!**

**Əbədi gecədə
qaranlıq içində itərsə birdən-
qaçaram dalınca bütün gücümlə...**

**Günəşim! Mən səni kimsəyə verməm!
Orijinala tutuşdurduq. Tam uyğundur,
sözbəsöz.**

Mahir Qarayevin müqəddimə və şərhləri,
izah və qeydləri ilə nəşr olunan bir tərcümə
kitabı var-Frans Kafkanın novella və pritçaları,
gündəlikləri, söhbətləri cəm olunan bir kitab,
iyirmi iki il bundan əvvəl Azərbaycan Tərcümə
Mərkəzinin nəşr etdiyi o kitabda Mahir Qarayevlə
yanaşı, Cəfər Bağırın (Azərbaycan oxucusu ilk dəfə
1966-cı ildə "Azərbaycan" jurnalında məhz onun
tərcüməsində F.Kafkanın "Çevrilmə" novellasını
oxumuşlar), Paşa Əlioğlu, Arif Əmrahov, Tahir
Kazımlının, Azər Qaraçenlinin, İqrar Cəfəroğlu-
nun da tərcümələri var. Amma təbii ki, yükün
ağırlığını Mahir Qarayev çəkib.

"Dünyanın Kafkası və Kafkanın dünyası"
müqəddiməsindən hiss olunur ki, Mahir Qarayev
Kafka yaradıcılığına dərin bələddir, həm onun
əsərlərini, həm də onun yaradıcılığı ilə bağlı
yazıları diqqətlə oxuyub.

Yazır ki: "Nədir Kafkanı bunca maraqlı
edən? İlk növbədə sənətkarın qeyri-adiyi,
bənzərsizliyi. Faciəvi həyat tərzi, ziddiyyətli
yaradıcılıq mövqeyi, heç bir yozuma cavab
verməyən son dərəcə müəmmalı, anlaşılmaz,
özünəməxsus dünyagörüşü ilə Kafka heç
kəsə bənzərmirdi. Gah insanlara can atırdı
Kafka, gah da büsbütün tənhalıq həsrətiylə
yanıb-yaxılırdı. Sığorta idarəsindəki işinə
nifrət eləyə-eləyə işləməyə məcbur idi ki,
atasının minnətindən canını qurtarsın, eyni
zamanda ailə üzvlərinin hamisiylə əlaqəni
kəsin qınına girmişdi-həyatda yarırsız bir
üzvə çevrilmişdi, hər şeyə biganələşmişdi".
Amma ölümündən sonra F.Kafka dünyanın
ən məşhur bir yazıçısına çevrildi, hətta
kafkaşünaslıq elmi yarandı.

Kitabda Kafkanın "Hökm", "Çevrilmə",
"Körpü", "Kənd həkimi", "Mügənni Jozefina"
və s. novellaları və pritçaları ilə tanış oluruq.
Tərif olmasın, bu kitab Azərbaycan tərcümə
mədəniyyətinin gözəl bir nümunəsidir. Yeri
gəlmişkən qeyd edim ki, Mahir Qarayev həm
də tərcümə nəzəriyyəsi ilə də məşğul olur və
Yazıçılar Birliyinin hansı qurultayındasa
"Tərcümə işi haqqında" məruzə də edib

Nəhayət, Mahir Qarayevin 60 yaş haqqında.
Bu yaşına görə cavan qalıb. Səmimi insandır.
Və əlbəttə, istedadlıdır. "Birinci və sonuncu"
kitabı elə bilirəm şərti anlayışdı. O, əlli yaşın
kitabıydı. Altmış yaşın da öz kitabı ola bilər.

**Azərbaycan yazıçıları arasında Mahir
Qarayev adında ikinci bir yazar yoxdu.
Birinci və sonuncu Mahir Qarayevdən
yazdım mən də...**